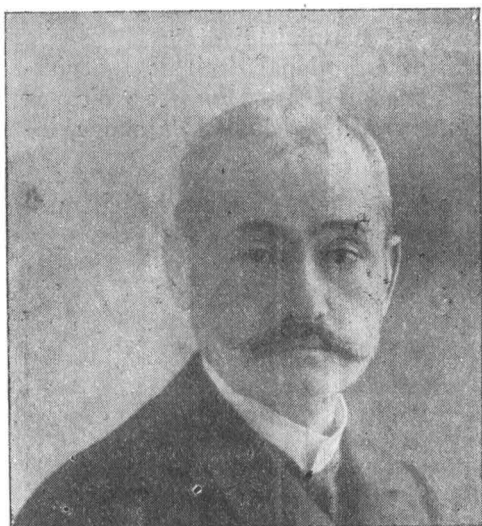

Activitatea lui Ungurianu pe teren economic.

E. UNGURIANU la 40 de ani

Condițiile de înaintare a poporului bănățean pe care Ungurianu le considera indispensabile se pot rezuma în: păstrarea credinței strămoșești, luminarea minții și consolidarea economică. Am văzut cece a realizat pentru primele două. Rămâne să amintim gândurile sale permanente pentru crearea unei gospodării românești înfloritoare, menită să scoată țărănimea de sub apăsătoarea sărăcie și din sufo-canta aservire capitalului străin.

Primul lucru ce trebuia făcut era o bancă românească, deoarece agentura băncii „Albina” din Sibiu, ce funcționase; abia își începuse activitatea (1874—1875), a trebuit să înceteze din cauza nepriceperii conducătorului ei.

Cu toate insistențele depuse de Ungurianu la începutul anului 1884 pe lângă Visarion Roman, directorul executiv al „Albinei” din Sibiu, pentru reînființarea agenturii dela Timișoara, aceasta n’a mai luat ființă. Experiența făcută cu câțiva ani înainte îl dezgustase. Or, pentru ca țărani români din Timiș-Torontal să nu fie siliți să-și vândă pământurile ca să-și plătească datoriile, trebuia creat negreșit un institut, chemat să vină în ajutorul acestora în mod cinstit și nu cu scop de speculă. Mai cu seamă că această speclă se putea face în dragă voie pe spatele țărănimii noastre rămasă, culturalicește mult îndărățul națiunilor conlocuitoare. În acest caz, ca dealtcum în întreaga activitate a lui Ungurianu cele două mari condiții de viață: cultura și bunăstarea materială se legau strâns între ele, devenind în acelaș timp și cauză și efect: nu se putea pre-

supune o naționalizare a muncii deci o înaintare pe teren economic, fără o bază de cultură și iarăș o ridicare culturală nu se putea concepe fără posibilități materiale, deci fără liberarea sufletului și a minții de sub neconținută grijă a zilei de mâine.

În lumina acestui principiu vom înțelege mai bine toată strădania ce a pus-o Ungurianu în înființarea unui institut financiar cu capital românesc și toată grija cu care și-a ales colaboratorii.

„TIMIȘIANA“.

În anul 1884 a convocat la Timișoara mai mulți intelectuali români, dorind să-și facă mai înainte de orice început concret, o părere asupra posibilităților de contribuție a Românilor din județul Timiș-Torontal. Rezultatul a fost satisfăcător, cel puțin pentru început putându-se conta la un capital de cca 50.000 florini. După aceasta din sânul acestei adunări s'a ales un comitet de fondatori și s'a emis prospectul de înființare, iar până la termenul fixat în prospect au fost subscrise sumele prevăzute. În felul acesta adunarea de constituire a declarat înființată banca „Timișana“ cu un capital de 50.000 florini. Odată cu aceasta și-a ales prima direcțiune și un comitet de supraveghere depunându-se banii — până la deschiderea băncii — la Prima Casă de Păstrare din Timișoara.

În felul acesta prima bancă românească din părțile acestea, „Timișiana“, și-a deschis porțile în ziua de 1 August 1885.

De importanța acestui eveniment și-a dat seama oricine, văzând în rosturile ei garanția unei ere mai bune pentru pătura nevoiasă și fiind totodată evidență și siguranța plasamentelor garantate de membrii direcțiunii aleși de Ungurianu.

Efectul binefăcător al acestei instituții s'a putut simți în curând. Publicul românesc ce avea niscăi economii le depunea la Timișiana iar țărani începând să se folosească de creditele băncii, nu mai erau expuși vânzării de moșii.

Prin contactul apropiat cu conducătorii băncii începuse și deșteptarea simțului de economisire încât față de situația de mai înainte, în curând începură să curgă depuneri din partea țărănimii. Astfel elementul muncitor începu să capete încredere atât în instituție cât și în propriile forțe vitale.

Directorul executiv al băncii Timișiana a fost E. Ungurianu până la 1897, când s'a retras din cauză de boală.

Mai târziu la începutul anului 1915 direcțiunea băncii l-a chemat iarăși la bancă pe care a condus-o apoi 3 ani și jumătate în calitate de director executiv și prezident al direcțiunii.

La 8 ani dela înființare capitalul băncii s'a dublat, aceasta în așa fel că banca a retras acțiunile vechi de câte 50 fl., emițând pentru fiecare acțiune veche, una nouă de 100 fl.

După alți 4 ani s'a făcut o nouă emisiune cece a ruzultat suma de 180.000 fl. și astfel capitalul băncii Timișiana se ridicase la suma citată.

Aceasta în urma stăruințelor lui Ungurianu, a cinstei impusă sever tuturor funcționarilor dela cel mai înalt până la cel din urmă, și îndeosebi a cuminenței și precauțiunii cu care Ungurianu, ce nici odată n'a pierdut simțul realității, a știut să diriguiască mersul unei instituțiuni în care nu era permis să fie altceva decât numai operațiuni de bancă bazate pe un fond național și etc.

„LIPOVANA“.

Stimulat de rezultatul Timișianei, Ungurianu se gândea să ridice și alți piloni ai refacerii economice și anume în atari centre unde mai cu seamă elementul românesc era expus exploatării cămătarilor străini. Astfel se hotări pentru Lipova dându-și seama că aci, fiind un centru românesc, o instituție financiară ar fi foarte binevenită, pentru a contrabalansa monopolul hrăpăreț al băncilor din Arad.

A procedat ca în cazul Timișianei. Luând mai întâi contact cu protopopul de atunci a Lipovei, Voicu Hamșea, a convocat pe frunțașii locali și din jur, și expunând exemplul Timișianei și binefacerile ce s'ar resfrânge asupra populației sărace din Lipova și jur, prin credite ieftine procurate de o instituție românească; adunarea găsind toată garanția în cuvântul autorizat alui Ungurianu, a hotărât înființarea unei bănci cu capital românesc, cu numele „Lipovana“.

După împlinirea formelor cuvenite, după complectarea direcțiunii și a comisiei de supraveghere, banca și-a început activitatea, fuzionând mai târziu cu „Banca agrară“ din Cluj.

Luceafărul. Un alt centru, contemplat de Ungurianu ca potrivit pentru deservirea unei considerabile populații românești a fost Vârșețul. Cu toate că Românii trăiau în număr considerabil în Vârșeț, iar hinterlandul acestui oraș era aproape exclusiv românesc totuși în oraș nu existau decât bănci germane. Acest fapt dejositor pentru elementul românesc l-a determinat pe Ungurianu să facă primii pași întru realizarea unui institut financiar după modelul „Timișianei“ și „Lipovanei“. Indată după ce aceasta din urmă a luat ființă, Ungurianu s'a adresat preotului din Srediștea mică, Mihai Jurca, care în acelaș timp era și administratorul protopopiatului din Vârșeț, arătându-i necesitate înființării unei bănci românești. Numai în felul acesta vor putea valoriza în mod rațional bagățiile pământului din Timiș, care fără o îndrumare se irosesc din mâna țăranului pe lucruri netrebnice și pe cametele mari ce acesta trebuie să plătească băncilor străine. Având însă banca ce se proiecta numai conducători români, conduși de un imperativ național și nu de câștiguri personale, vor fi asigurate pe seama țărânimii credite mai ieftine decât ori unde.

În acest sens îi scria Ungurianu preotului Mihai Jurca. Natural că acesta, bun român și dânsul, a înțeles intențiunile lui Ungurianu și a convocat la Vârșeț o adunare a Românilor frunțași

din oraș și jur, la care Ungurianu a, expus pe larg programul său de lucru și beneficiile vor trebui să rezulte din înființarea acestei instituții. S'a hotărit înființarea acesteia, sub numele „Luceafărul“ s'a întocmit prospectul de emisiune iar adunarea constituantă, la care a luat iarăș parte Ungurianu, a ales Comitetul de direcție și făcând toate formele legale prescise, această instituție și-a putut începe o activitate rodnică, de adevărată asistență socială a elementului românesc din acele părți. Banca „Lucaefărul“ există și astăzi.

E. Ungurianu nu putea să lipsească nici din munca de organizare a filialelor Băncii Naționale a României, înființate în Timișoara în locul Băncii Austroungare și a băncii Albina, și una și alta începându-și activitatea îndată după preluarea imperiului.

Înalta garanție morală, înțelepciunea și disciplina, cu care a știut să realizeze până aci atâtea opere românești nu putea să lipsească dela organizarea acestor institute și astfel îl găsim pe Ungurianu încă dela început în comitetele de cenzori ale acestor bănci. În această calitate a muncit ani de-a rândul până ce din motive de sănătate a renunțat.

CĂMINELE DE UCENICI.

Paralel cu înființarea acestor bănci, menite să întindă mână de ajutor agriculturului român, Ungurianu întrevește și alte căi ce trebuiau să ducă la consolidarea economică a Românilor bănățeni. Unele dintre acestea au fost mai întâi ajutorarea tineretului român la industrie și comerț și reorganizarea și lărgirea căminului de ucenici existent în Timișoara încă dinainte de războiu.

Tradiția înrădăcinată în poporul nostru de a rămâne lângă coarnele plugului i-a dat în timpuri patriarhale putere de rezistență: odată cu întărirea elementului intrus în Banat, în formă de colonizări, forța sa a început să scadă, iar proprietatea familiară ce se reducea din generație în generație firimițată între descendenți nu mai putea să formeze acel capital de energie ce se reclamă spre a putea combate concurența, — îndeosebi șvăbească, — ce-l sufoca tot mai mult. De oraș, străin pentru dânsul și reprezentând tot ceiace-i este potrivnic existenței sale etnice, țăranul român din Banat avea un natural resentiment, împins nu arareori până la superstiție.

În felul acesta nu e de mirat că mai cu seamă în Timișoara burghezimea română nu era reprezentată decât foarte anemic.

Această situație a fost sesizată de E. Ungurianu cu mult înainte de sfârșitul războiului și de preluarea imperiului deoarece convins de necesitatea unei acțiuni hotărâte în acest scop a început încă din 1890 să propage prin grai și scris interesul țărânilor pentru meserii și comerț, îngrijindu-se apoi ca tinerii aduși la Timișoara să fie ajutați cu bani sau îmbrăcăminte de societatea înființată în Timișoara sub conducerea sa.

Asistat de vrednicul învățător pensionat Emeric Andreescu, E. Ungurianu a putut înfăptui o însemnată operă românească și astfel această organizație socială și-a îndeplinit misiunea în anii grei dinainte de războiu, îngrijindu-se de tinerii vlăstari rupti din mediul lor sătesc și aduși la oraș, unde-i aștepta lupta nebănuită ce-o dădeau în contra lor acei ce țineau în mână posibilitățile de trai într'un oraș străin.

În decursul războiului, activitatea acestei Asociații a stagnat. Odată însă cu preluarea conducerii românești a fost pusă iarăși în funcțiune sub numirea de „Meseriașul“, ajutând de atunci, anual, circa 100 ucenici săraci cu bani și îmbrăcăminte.

Pentru înfăptuirea unei linii de bătaie pe acest teren se cerea însă o operă mai concretă ce putea să dea un rezultat mai palpabil și mai imediat. De aceia atenția lui Ungurianu a fost concentrată asupra micului Cămin de ucenici ce exista din timpuri mai vechi în Timișoara.

În Căminul orașului înființat pentru întreținerea ucenicilor la meserii și comerț în momentul preluării imperiului, dintre 104 ucenici, abia 2 erau români, desnaționalizați aproape complet și acestia.

Această situație sesizată de E. Ungurianu trebuia să se schimbe repede, mai cu seamă că printr'o reorganizare a acestui Cămin și prin deschiderea porților lui, pe seama băeților români dela sate, se atingeau două scopuri: ușurarea sarcinilor de acasă prin evitarea firimitării micii proprietăți între prea multi frați și crearea unei burghezii românești la oraș întărind astfel falanga de rezistență națională și înarmând-o în acelaș timp pentru românizarea centrelor înstrăinate.

Indată după instalarea stăpânirii românești conducerea orașului delegeă o comisie compusă din E. Ungurianu ca presedinte, din dl Dr. Dimitrie Nistor și din directorul — ungur — al Căminului în vederea reorganizării acestuia. Lucrările acestei comisii au avut ca prim obiectiv schimbarea directorului, înlocuindu-l cu un harnic învățător român și recrutarea tineretului român dela sate adus în acest cămin și împărțit la meserii și comerț. Totuș această măsură s'a dovedit a fi insuficientă. Față de numărul total al ucenicilor din Timișoara ce se ridica pe atunci la cca 2000, grupul de băeți români era disparent chiar dacă acel mic Cămin ar fi fost locuit numai de aceștia.

O lărgire a cadrelor Căminului se impunea tot mai imperios. După o propagandă susținută în acest sens prin presă și după o serie de memorii înainte de către Ungurianu Municipiului Timișoara crează în 1922 al doilea cămin, în 1923 al treilea, iar în 1924 al patrulea cămin de ucenici, înființând pe lângă acestea și un cămin de calfe. În felul acesta s'a asigurat întreținerea în Timișoara a circa 500 de tineri români, împărțiți la diferitele ramuri ale industriei și comerțului, iar educația de specialitate și națio-

nală, ce tot sub îndrumarea lui E. Ungurianu se dădea în școalele de ucenici, reorganizate de dânsul în calitate de inspector cultural al orașului încă din 1923, garantau deacum o clasă socială românească conștientă de rolul ei. După stăruitoare insistențe și după îndrumări repetate plănuite și studiate în oficina neobosită a minții și sufletului său mare, Ungurianu și-a văzut realizat visul asigurând tinerei generații burgheze instrucțiune serioasă de specialitate, lărgirea cunoștințelor necesare unei culturi generale românești, asistență socială, educație religioasă și mai presus de toate națională, îndreptată în contra organizațiilor subversive dușmane elementului românesc și Statului român.

„PROTECTORUL“

Primul pas — gigantic — s'a făcut.

Totuși lui E. Ungurianu care avea ochii întotdeauna îndreptați spre viitor nu-i scăpa din vedere un lucru: acești băeți recrutați din pătura cea mai săracă a țărănimii, odată ieșiți măeștri nu-și putea îndeplini misiunea decât dacă devenind independenți puteau să întemeieze întreprinderi proprii.

În acest scop și pentru a le putea pune la dispoziție capitalul necesar pentru înfiriparea unor ateliere sau pentru deschiderea unor prăvălii și ca acești începători să nu fie siliți să împrumute sume de bani scumpe dela bănci străine. Ungurianu s'a gândit să înființeze o instituție financiară, având ca scop adunarea unui capital din subscripții dela Stat, oraș și particulari și procurarea de împrumuturi cu dobândă scăzută pe seama meseriașilor și comercianților români.

Insufletit de exemplul unui institut similar sârbesc „Privednic“, Ungurianu convoacă în 15 Nov. 1924 mai mulți conducători români din Timișoara la Prefectura județului și le expune natura și activitatea binefăcătoare a numitului Institut sârbesc, arătând cât de necesară ar fi și pentru Timișoara crearea unei asemenea bănci care ar putea îndeplini opera începută prin organizarea Căminelor. Scopul era atât de frumos, iar statutele elaborate în acest scop de Ungurianu prezentând atâta garanție și prevedere, Comitetul de inițiativă primește cu unanimitate proiectul înființării unui institut financiar pentru ajutorarea meseriașilor și comercianților. Astfel ia naștere „Protectorul“, dovădindu-se în anii ce au urmat a fi un adevărat protector al tuturor tinerilor ce plecați pe calea amintită se găseau la răscrucea drumului spre un viitor ce fără o astfel de asistență le-ar fi fost nesigur.

Începându-și activitatea, „Protocolul“ pus sub conducerea lui Ungurianu a adunat taxe de membri și subvenții și odată creat un mic capital, a început să dea împrumuturi celor îndreptățiți, cu o dobândă de 6%.

Până la finea anului 1927 capitalul „Protectorului“ s'a ridicat la 1.636.838 Lei, care în decursul anului 1926 și jumătate din 1927 s'au acordat împrumuturi la 15 începători români pentru procurarea instrumentelor necesare sau pentru înjghebarea atelierelor lor.

Natural că aceste împrumuturi se dau nu atât pe garanție materială cât mai mult pe una morală; deaceia conducătorii institutului controlează de aproape atât mersul întreprinderilor cât și felul de viață al celor ajutorați, îngrijindu-se tot odată ca sumele împrumutate să fie replătite în rate mici lunare, sau trimestriale, după cum au fost stipulate condițiile împrumutului.

Roadele acestor instituții se pot vedea în firmele românești răsărite în ultimii ani, iar atacurile concentrate îndreptate de către minoritari, împotriva lor formează cea mai bună dovadă că și-au ajuns scopul, însemnând un pericol pentru piața monopolizată de ei.

I. Miloia.